

FERENCZI ATTILA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2016–2017. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Ha az Ókortudományi Társaság 59. akadémiai évét a számok tükrében próbáljuk megmutatni, igazán kedvező kép tárulhat elénk. A fővárosi felolvasóestek szokásos 15 előadása mellett vidéki tagozatainkban összesen 43 önálló előadás hangzott el, ezt egészítette ki két konferencián elhangzott további 26 konferencia-előadás. Ez összességében 84 olyan előadás, melyre az Ókortudományi Társaság hívta érdeklődő tagjait és az érdeklődő közönséget. Ez mindenképpen a szakma kivételes aktivitását jelzi ebben az évben is, és alighanem a maga nemében rekordot jelent. Ugyanakkor, ha a tekintetünket elfordítjuk a számokról, korántsem ennyire megnyugtató a helyzet. A tudományunkat fenntartó intézményi struktúra legfontosabb elemeit, az egyetemi tanszékeket súlyosan fenyegeti az immár krónikussá váló hallgatóhiány. Általában is kevés hallgató jelentkezik az ókortudományi szakokra, nagy a lemorzsolódás, sokaknak kedvét szegi az ókori nyelvek tanulásához szükséges rengeteg munka, és az osztatlan tanárképzés sem váltotta be a hozzá fűzött (legalábbis mennyiségi) reményeket, idén is kevesen jelentkeztek latintanári képzésre. Mindezekkel a problémákkal évek óta próbál megküzdeni a magyar ókortudomány, és próbál a maga eszközeivel segítséget adni ebben a küzdelemben az Ókortudományi Társaság is. Az idei évben azonban új problémával is szembe kellett néznie tudományunknak. A Közép-európai Egyetem a magyar ókortudomány számára is fontos intézmény. Szám-talan világhírű tudós kollégánk járt Magyarországon az ő meghívásukra, sokan közülük az Ókortudományi Társaságban is tartottak előadást. Késő-antikvitás témaköréből vagy az antik filozófiát kutatva sok diákunk szerzett tudományos fokozatot ebben az intézményben, ókortudománnyal foglalkozó kiváló szakembereket foglalkoztatnak, jól felszerelt könyvtárakat tartanak fenn, konferenciákat, nyári egyetemeket szerveznek, fontos könyveket jelentetnek meg, amelyek mind a magyar ókortudomány hírnevét is növelik. Emlékeztetek az egykori *Hellenic Center*, mai nevén *Center for Eastern Mediterranean Studies* magas színvonalú előadásai is. Fontosnak tartjuk tehát kimondani, hogy a Közép-európai Egyetem a magyar ókortudomány számára is fontos intézmény, és súlyos veszteség lenne a mi tudományunk számára is, ha ez az intézmény az ország elhagyására kényszerülne. De fordítsuk tekintetünket a kedvezőbb kép felé!

A budapesti előadások szervezésénél idén is arra törekedtünk, hogy megjelenjenek bennük az ókortudomány különböző területei, részdiszciplínái és különböző műhelyei. Abból a meggyőződésünkből indultunk ki, hogy egymás kutatásainak, tudományos problémáinak, sőt olykor eltérő szakmai módszertanának a megismerése gazdagító hatással van és tágitja szakmai horizontunkat. Ezt a meggyőződésünket persze gyengítette, hogy olykor a két egymást követő előadás között kicserélődött a hallgatóság egy része. Voltak, aki csak az őket közelebről érintő előadásokat jöttek meghallgatni, majd annak végeztével távoztak. A péntek esti Múzeum körüli előadásokban megjelentek a szakma hagyományos nagy területei. Hallhattuk Egyiptomról és az ókori Keletről Fábíán Zoltánt, Dezső Tamást és Kalla Gábort, Kőszeghy Miklóst, Hasznos Andráét, római irodalomról Hajdu Pétert és Krupp Józsefet, római régészetről Zsidi Paulát és Vámos Pétert, vallástörténetről Thomas Köves-Zulauft és Barta Andráét, jogtörténetről Földi Andrást, római történelemtől Székely Melindát és Illés Imre Áront, filozófiáról Geréby Györgyöt és görög historiográfiáról Török Lászlót.

Vidéki tagozataink közül a legaktívabbak a szegedi és a piliscsabai tagozatok voltak. Szegeden két tanszékhez kapcsolódva is hangzottak el előadások. Az ókortörténeti tanszék szervezésében (időrendben írom) Gábler Dénes, Dávid Nóra, Csejtej Dezső és Szabó Ádám tartottak előadásokat. A klasszika-filológiai és neolatin tanszék szervezésében pedig Kőszeghy Miklós, Hamvas Endre, Kasza Péter, Tóth István, Hajdú Attila, Vér Ádám, Gesztesi Enikő, Tar Ibolya, Forisik Péter, Tóth Orsolya, Szörényi László, Illés Imre Áron, Fogarasi György, Gellérfi Gergő, Nagy Gergely, Cser András, Puskás Dániel, Szilasi László, Fried István, Simon József, Nagyillés János, Hevesi Andrea és Tuhári Attila tartottak előadásokat. A piliscsabai tagozatunk is nagyon aktív volt ebben az évben. Itt Bácskay András, Adamik Béla, Pataki Elvira, Horváth László, Bolonyai Gábor és Szovák Kornél tartottak előadásokat. Piliscsabán idén két konferenciát is szervezték, az elsőt 2016 decembe-

rében: *Pannóniától Galliáig: Szent Márton és kultusza*, melyen 17 előadás hangzott el, a másodikat, az *I. Scriptorium* konferenciát, május 11-én és 12-én, ezen további kilenc előadás hangzott el. Debreceni tagozatunkban Óbis Hajnalka, Bugár M. István és Németh Attila tartottak előadást, pécsi tagozatunkban pedig az érdeklődők Ferenczy Attilát, Csabai Ágneszt, Erdős Gábort és Hajdu Pétert hallhatták.

Ezúton szeretnénk ismét megköszönni mindazoknak a munkáját, akik előadást tartottak, illetve részt vettek a felolvasóülések szervezésében. Köszönetképpen hangzott el mindannyiuk neve itt. Az ő munkájuktól és önzetlen lelkesedésüktől működött ebben az évben is a Társaság.

Továbbra is fontosnak tartotta társaságunk, hogy lehetőségei szerint támogassa az ókortudományi rendezvényeket. Támogattuk a Debrecenben tavaly, már közgyűlésünk után megrendezett *XII. Magyar Ókortudományi Konferencia* megrendezését, és szerény támogatásban részesítettük az *Ókor* folyóirat megjelenését is.

Ebben az akadémiai évben távozott közülünk Barkóczi László, római koros régész, az MTA Régészettudományi Intézetének munkatársa, társaságunk egykori tagja.

Az Ókortudományi Társaság választmánya idén is döntött a szokásos díjainak odaítéléséről, mielőtt azonban ennek eredményét ismertetnénk, fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk arra a figyelmet, hogy az előadások számában mutatkozó prosperitás nem tükröződik a nyomtatott formában megjelent publikációk mennyiségében. Két kategóriában sem tudtunk kiadni díjakat. Nem osztottuk ki a Kerényi Grácia-díjat, amely a díj alapítójának szándéka szerint felváltva kap az ókori irodalom, illetve a lengyel irodalom fordítója. Idén ókori szöveg frissen megjelent fordítását lett volna lehetőségünk díjazni. Úgy látszik azonban a magyar ókortudománynak ez a hagyományosan nagyon erős, termékeny és magas színvonalat képviselő területe nem volt nagyon aktív az utóbbi években. Reméljük, nem bizonyul tartósnak ez az állapot. Szintén nem adtuk ki a Lénárd Sándor-díjat, melyet az alapító, Lénárd Sándor özvegye az ókori latin filológia fejlesztésére hozott létre.

Az Ókortudományi Társaság a legfőbb díját, az idei Ábel Jenő-emlékérmét Török László akadémikusnak ítélte. Személyes hangú méltatását Zólyomi Gábor készítette el, és olvasta fel:

„Amikor Bács Tamás felkért arra, hogy én laudáljam Török Lászlót, társaságunk egykori elnökét és főtítkárát az Ábel Jenő-emlékérem átadása alkalmából, komoly kétségeim támadtak, hiszen számosan vannak a Társaságban, köztük éppen ő maga, akik nálam sokkal részletesebben és hozzáértőbben tudnák értékelni és bemutatni Török László életművét. Arra azonban még kívülállóként, az ókortudomány egy másik területének művelőjeként is képes vagyok, hogy megértssem, milyen kivételesen kivételes életmű az építészettörténészként doktorált Török Lászlóé. Több mint 20 monográfia szerzője, a magyar mellett a Norvég Tudományos Akadémia tagja, a bergeni egyetem díszdoktora, a núbiológia mint önálló tudományág egyik megteremtője, a kopt művészet legjelentékenyebb mai kutatója, aki a kopt művészetet teljesen új perspektívába helyezte, hogy életművének csak legeslegfontosabb elemeit nevezem itt meg. Amivel foglalkozni kezdett, ott mindig alapjaiban változtatta meg az addigi közfelfogást.

Egy 2014-ben, a Múzeum Café című folyóiratban megjelent interjúban Török László az ő szokott szerény modorában azt mondja, hogy pályája »egy sor véletlen által alakult«. Majd hozzáteszi: »Mindenkinek azonban saját véletlenjei vannak. Ezek nem külső, szeszélyes ügyek, alapjukat mindig a közöttem és a sors közötti párbeszéd adta.« Az interjú egy másik részében azután arról is képet kaphatunk, hogy a közte és a sors között folyó párbeszédben mi is volt valójában az ő hozzájárulása. Az MTA Régészeti Kutatócsoportjában töltött kezdeti időkről meséli, hogy amikor elhatározza, hogy a palmettás kövekről írja a disszertációját, akkor felettesének, Gerevich Lászlónak »ez nem tetszett, mint mondta, ő szeretett volna ezzel foglalkozni. A lényeg, hogy végérvényesen elvesztettem a támogatását. A disszertációt persze megírtam és megvédtem.« Egy huszonvalahány éves fiatalemberrel van itt szó a 60-as évek Kádár-rendszerében, akinek van bátorsága azt csinálni, amit szeretne, kockáztatva egész tudományos karrierjét.

Hallgatókoromban hosszú évekig állt a polcomon, bevallom lényegében olvasatlanul, egy szerény külsejű fűzött könyv, melyet tanárom, Komoróczy Géza szerkesztett, az ELTE Ókortörténeti Tanszékének kiadványaként. Az 1977-ben megjelent könyv címe: Meroé és Nubia a 2-7. században, szerzője egy bizonyos Török László. Nem sejtettem, hogy az én saját véletlenem egyszer majd úgy rendezi, hogy ez a számomra teljesen ismeretlen szerző tudományos gondolkodásom egyik alakítója lesz. Csak 2004-ben találkoztam először a »Meroé és Nubiás« könyv szerzőjével. Egy bizottságba kerülünk Vargyas Péter egyik pécsi hallgatójának

PhD-védésén. Visszafelé a vonat büfékocsijában a bizottság pesti tagjaival, köztük Lacival, hűtött unikumokat ittunk, kint korom sötét volt, suhantak a visszafelé szaladó fények. Ezen a felejtethetlen Cseh Tamás-os hangulatú esti vonatutazáson kezdődött el az a máig tartó beszélgetéssorozat, mely révén igazából megértettem, hogy miként és miért érdemes ókortudománnyal foglalkozni, hogy az ókortudomány valójában nem a rég-múltról, hanem a múlt és a jelen találkozásáról szól. És hányan vannak még ebben a teremben, akinek a gondolkodását ilyen beszélgetések Lacival alakították!

Török László 2003 után több mint egy évtizedig elnökként, majd főtitkárként az Ókortudományi Társaság egyik vezetője volt, meghatározó hatást gyakorolva a társaság működésére és életére. A monumentális életmű mellett, az Ókortudományi Társaság legrangosabb díjának, az Ábel Jenő-emlékéremnek adományozásával ezt az áldozatos szolgálatot is elismerni kívánja.”

Marót Károly-díjjal tüntette ki a Társaság Kárpáti Andrást.

A díjjal a társaság azt a több éve tartó kutatást kívánja jutalmazni, melynek eredményeit a szerző a *Műzsák ellenfényben – A régi görög újzene: vázakép, popkultúra, politika* című monográfiájában foglalta össze. Kárpáti András képes volt a Kr. e. V. század végén megjelenő zenei és ettől elválaszthatatlan költői újító mozgalmakat olyan széles kontextusba helyezni, amelyben jól láthatóvá válnak ennek a kulturális jelenségnek a társadalmi, politikai és esztétikai összefüggései. A konkrét és megragadható jelenségen keresztül sikerül eljutnia a kultúra keletkezésének és változásainak legalapvetőbb kérdéseihez, így messziről elkerüli annak a veszélyét, hogy a zenei formákról szóló, zárt diskurzust hozzon létre. A könyv legnagyobb részét kitevő öt konkrét elemzés vázaképek értelmezésén keresztül mutatja be ennek a kulturális átalakulásnak egy-egy aspektusát. Különös erénye, hogy a szövegekkel foglalkozó filológiai elmélyültség párosul bennük a tárgyak, képek iránti ikonográfiai fogékonysággal és szakértelemmel. Az ötödik, záró fejezetben a Szépművészeti Múzeum dél-italiai vázájának elemzése olyan tanulságokkal szolgál, amelyek messze túlmutatnak a színházi előadások zenei problematikáján, és a zárt kultúrájú etnikai fejlődés paradigmáját alapjaiban kérdőjelezi meg. Kárpáti András egész eddigi munkásságára jellemző, hogy gondolkodási nyitottsága megmutatkozik az általa tudósként használt nyelv megformáltságában is. Bonyolult összefüggéseket is érthetően és élvezetesen ad elő, így olvasóját bevonja a közös gondolkodásba, ahelyett hogy imponáló szaktudásával kizárná belőle.

A legjobb tudományos kritikának járó Révay József-díjat a Társaság Bajnok Dánielnek ítélte oda.

Bajnok Dániel recenziója Vilmos László *Gyilkos nem távozhat szabadon. Démosthenés Aristokratés elleni beszéde, avagy pillanatfelvétel az athéni demokráciáról* (Pécs, 2014) című könyvéről az Ókor 2016. évi első számában jelent meg. A recenzius egyfelől igen alapos bírálatban részesíti a könyvet – amelynek felró számtalan formai hibát és fésületlenséget, tartalmi és apróbb fordítási pontatlanságot –, és megfogalmazza a feltételezést, miszerint a kötet „a kelleténél nagyobb sietséggel született”. Másfelől mégis hajlandó arra, hogy azonosuljon a szerző-fordító perspektívájával, és olyan tanácsokat fogalmazzon meg, amelyek követésével a könyv második kiadása immár minden szakmai elvárásnak megfelelő lehet, de amelynek figyelembe vételével az olvasó (már a 2. kiadás remélhető megszületése előtt is!) sokkal nagyobb élvezettel és haszonnal veheti kézbe az Aristokratés ellen írt Démosthenés-beszéd magyar fordítását tartalmazó és kísérő tanulmányokkal kommentáló kötetet, mint e recenzió nélkül tenné. Bajnok Dániel mintegy használati utasítást ad a kötethez: felvázolja azokat a történeti és fogalomtörténeti kontextusokat, amelyek a kötetben tisztázatlanok maradnak, és megfogalmazza a Démosthenés-beszéd művelődéstörténeti értelemben vett jelentőségét „a nagyhatalmi múlt árnyékában élő, abba visszakívánczó athéni politikai élet” összefüggésében. A szerző tehát, ahelyett, hogy lebeszelné olvasóját az általa bírált kötet olvasásáról, sokkal inkább kedvet csinál hozzá, ám anélkül, hogy palástolni kívánna a munka vitatható pontjait. A könyvkritika így nemcsak a jóindulat hermeneutikájából, hanem szakmai tisztességéből is példát mutat – a lefegyverző tudományos felkészültségről nem is beszélve.

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium tanárának, Jakabné Csizmazia Eszternek ítélte oda. Jakabné Csizmazia Eszter immár huszonötödik éve tanítja a latin nyelvet gimnáziumában, nagy sikerrel. Az évek során a különböző országos versenyeken sok kimagasló eredményt érték el tanítványai latin nyelvből. Háromszor voltak a tanítványai az első húsz helyezett között az elmúlt évek OKTV-in, három tanítványa jutott ki eddig az arpinói Cicero-versenyre, képviselve a nemzetközi versenyen a magyar csapatot. Tanítványai Társaságunk Ábel Jenőről elnevezett latin-

versenyén eddig összesen tizenhárom alkalommal szerezték meg az első 20 helyezés valamelyikét, és számos kiemelt dicséretet és dicséretet érdemeltek ki. Idén tanítványai kétszeres dicsőséget szereztek felkészítő tanáruknak: a minores kategóriában egy első és egy tizenharmadik helyezéssel. E díj odaítélésekor Társaságunk Jakabné Csizmazia Eszter eredményes oktatói és tehetséggondozói tevékenységét díjazva egyben elismerését fejezi ki a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnáziumnak is, hogy oktatási programjában a latin nyelv tanításának méltó helyet és megfelelő körülményeket biztosít.